

Розділ VIII

РЕЦЕНЗІЇ ТА АНОТАЦІЇ

Ольга Копусь

((Одеса)

Рецензія на монографію Н. В. Кондратенко

«Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу» [за ред. проф. К. Г. Городенської]. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 328 с.)

Наукову розвідку Н. Кондратенко виконано на порівняно новому для українського мовознавства матеріалі – текстах українських авторів модерністських і постмодерністських творів. У літературознавчих працях вітчизняних учених проблеми вивчення творів неklasичної парадигми (саме такий термін використовує авторка монографії) вивчають друге десятиліття, тоді як питання мовної організації залишалися поза увагою або їм було присвячено поодинокі наукові розвідки. З огляду на це постає актуальність рецензованої монографії, яку скеровано на дослідження мовних особливостей художнього мовлення сучасних українських письменників. Синтаксис як вищий рівень мовної системи потребує особливої уваги дослідника, тому що здатний виражати не лише концептуально-поняттєві компоненти авторської картини світу, а й структурно-когнітивні, що репрезентують фрагменти нового світобачення, віддзеркаленого в модерністських і постмодерністських текстах.

Авторка монографії спирається на ґрунтовні лінгвістичні (О. Селіванова, О. Воробйова, І. Гальперін, О. Папіна, М. Димарський та ін.) й лінгвофілософські (Р. Барт, Ж. Дерріда, Л. Вітгенштейн, У. Еко, Й. Гейзинга та ін.) праці, вдало поєднуючи мовознавчу і філософську методологію, що справляє враження глобальної наукової розвідки міждисциплінарного характеру. Проте не викликає жодних сумнівів і той факт, що рецензована монографія належить до наукових праць з української мови, зважаючи на те, що метою роботи є дослідження українського художнього мовлення в новому ракурсі – комунікативному. Для виконання поставленої мети в монографії запроваджено поняття «художній дискурс», що є досить суперечливим і визнається не всіма лінгвістами, проте його використання щодо художніх текстів неklasичної парадигми авторка вважає цілком виправданим й аргументовано це доводить.

Н. В. Кондратенко акцентує увагу на синтаксичних особливостях модерністських і постмодерністських текстах українських письменників, проте виходить і на рівень лінгвістики тексту, аналізуючи текстові категорії, міжфразні зв'язки, текстові одиниці. Застосування поняття текстово-дискурсивної категорії (О. Селіванова) уможливорює розширення проблематики дослідження, введення таких параметрів художнього дискурсу, як інтертекстуальність, діалогічність, антропоцентричність, що мають специфічні мовні засоби вираження в тексті. Цікавим з огляду на це є й наведене в роботі розмежування тексту й дискурсу як компонентів комунікативного акту та запропонована ідея введення тексту до мовної системи. І хоч деякі твердження суперечливі, проте вони відповідають загальній концепції наукового дослідження Н. В. Кондратенко, у якому доведено правомірність застосування поняття «художній дискурс» до сучасних текстів неklasичної парадигми.

У монографії не лише подано ґрунтовну теоретичну базу лінгвофілософського характеру, що і має відрізняти сучасні наукові дослідження, а й здійснено ретельний текстологічний аналіз модерністських і постмодерністських текстів та їхньої ігрової природи. Поява подібних текстів у минулому столітті та на межі XX-XXI століть свідчить про виникнення нового типу художнього мислення, що репрезентує й формування художнього дискурсу, у якому посилюється роль мовця й реципієнта та їх вплив на текст. Ці явища знайшли вираження в мовних засобах репрезентації художнього мовлення, яке принципово відрізняється від текстів реалістичної парадигми і дає підстави авторці твердити про дискурсивний статус сучасного художнього тексту.

Концептуальною основою монографії стала ідея щодо ігрового характеру художнього дискурсу модерністського та постмодерністського напрямів. Здійснений аналіз у цьому аспекті доводить правомірність тлумачення багатьох розглянутих текстових і дискурсивних явищ як виявів ігрової природи тексту. Крім того, у монографії запропоновано й типологію провідних ознак художнього дискурсу неklasичної парадигми, що можуть бути використані не лише в теорії тексту, а й у лінгвостилістиці. Сюди належать такі параметри, як інтертекстуальність, внутрішня діалогічність, карнавальність, візуальність тощо. Також ретельно проаналізовано всі ознаки тексту, які кваліфіковані як вияви ігрової природи художнього дискурсу.

Обраний ракурс аналізу досить новий і приваблює своєю нестандартністю: Н. В. Кондратенко подає стрижневі параметри художнього дискурсу нереалістичної парадигми через реалізацію семантичних, структурних, стилістичних і прагматичних ознак. Виявлення особливостей художнього дискурсу нереалістичної парадигми саме на синтаксичному рівні продиктовано специфікою текстотворення в модерністському і постмодерністському художньому мовленні. Зокрема, розглянуто види синтаксичного зв'язку в надрозних єдностях, функціонування текстових одиниць різних типів, мовні засоби репрезентації текстових і текстово-дискурсивних категорій, стилістичні фігури та прийоми, засоби візуалізації тексту тощо.

Не залишилися поза увагою авторки й синтаксичні особливості текстів на мікро- й макрорівнях: надмірна сурядність синтаксичного зв'язку, надлишковість предикативних частин, специфічна пунктуація та її тотальна відсутність, вставні та вставлені конструкції, комунікативна гетерогенність тексту, стилістичні фігури тощо. Спостереження авторки підтверджені вдало дібраним ілюстративним матеріалом, що демонструє загальні тенденції сучасного художнього мовлення.